

Geloven in het leven
 Westfriese Ekklesia , 4 december 2016
 Kees Swan

Beste bezoekers van de West-Friese Ekklesia

Heeft u weleens gehoord van de God – factor ?

In deze tijd van verkiezingen, polls en analyses kwam ik deze term tegen.

Franklin Graham, zoon van de bekende Amerikaanse evangelist Billy Graham, heeft de afgelopen maand er op gewezen dat zijn vriend dankzij goddelijk ingrijpen de Amerikaanse verkiezingen gewonnen heeft. Dankzij het gebed van de Amerikaanse christenen. Maar ook blijkt dat de meerderheid van protestanten en katholieken op zijn vriend gestemd hebben. De God – factor, dus.

Na de vorige dienst wenste Kees Kok mij veel succes met de voorbereiding van deze toespraak. Waar ga je het over hebben ? vroeg hij. Over Deuteronomium 8 en over God en geloven, zei ik. Laat God maar met rust , zei Kees, zijn naam wordt al veel gebruikt en misbruikt.

Toch probeer ik het vandaag. Een beetje flirten met God , zegt de titel van een boek van de Nederlands godsdienstwetenschapper en journalist Koert van der Velde. God uit proberen, God verleiden zichtbaar te worden : is dat mogelijk ? Wie goed kijkt, ziet tegenwoordig overal mensen die iets religieus beleven zonder te geloven. Binnen traditionele religies, maar ook in het gewone dagelijks leven. Moet je in God geloven om religieus te zijn ?

Inspiratie voor deze toespraak vond ik in de briefwisseling, vorig jaar in de Groene Amsterdammer, tussen de journalisten Stefan Sanders en Yvonne Zonderop. Het gaat daarin over hun nieuwe interesse voor het religieuze, om daarover te spreken, zonder taboe. Het gaat hen in hun discussie niet zozeer om het bestaan van God te bewijzen, maar meer over hoe de beleving van God opnieuw wordt erkend .

Het idee dat er een god is die over ons waakt is natuurlijk prachtig en geruststellend. Een soort Sinterklaas , met zijn grote rode boek waarin hij alles op schrijft wat je goed of fout hebt gedaan. God als de Sinterklaas die ons van alles geeft : gezondheid; kinderen en kleinkinderen die het goed gaat; een succesvolle studie of beroepskeuze; dat een huwelijk gelukkig wordt; genezing van een ernstige ziekte en wat nog niet meer zouden we willen vragen.

Geloven wij op deze manier ? Als een kind dat vandaag vol geloof en dankbaarheid het sinterklaasfeest viert ? En het leven hierna als een soort eeuwigdurende pakjesavond ? Veel mensen hebben inderdaad afscheid genomen van dit klassieke godsbeeld. Het beeld van een bovennatuurlijke god die voorzien is van allerlei uitvergroete menselijke eigenschappen – almachtig, alwetend, alomtegenwoordig – een god die zich met elk mens op aarde persoonlijk bezighoudt. Dat theïstische godsbeeld is inderdaad op zijn retour. Maar dat wil niet zeggen dat mensen geen besef van transcendentie meer hebben: er is meer dan we kunnen waarnemen en meer dan tot materie te herleiden valt.

Wat zegt de tekst van vandaag uit Deuteronomium ? Hoofdstuk 8 staat te midden van een aantal z.g. verbondspreeken, de woorden van Mozes, waar in dit gedeelte wordt gewezen op de welvaart waar het volk zich in bevindt. In heel Deuteronomium staat Israël op de grens van het beloofde land, dat het zonder geloof en trouw niet kan bezitten. Bezit van het land en leven vallen in Deuteronomium feitelijk samen. In Hoofdstuk 8 wordt beschreven hoe de mens de goede dingen van het leven geniet. “ Een leven waar het jou aan niets zal ontbreken “ En dat de mens geneigd is dat alles aan zichzelf, zijn eigen ego toe te schrijven.

Maar dan klinken ook woorden zoals : “ Dat de mens niet leeft van brood alleen, van alles wat uitgaat uit de mond van JHWH leeft de mens “ en “ Wees op je hoede jij, dat jij JHWH, jouw God, niet vergeet door zijn opdrachten, rechtsregels en voorschriften niet te bewaren die ik jou heden opdraag .. “

Naar aanleiding van dit soort teksten stelt een joodse geleerde dat het in het Oude Testament gaat om het leven op aarde. De Eeuwige verwacht van de mens dat hij zich een doel stelt : de beschadigde wereld vervolmaken. Je doet het niet voor God Je doet het om een zinvol en een productief leven te leiden. Het is geen toeval dat het volk van Israël het beloofde land nooit bereikt. Het beloofde land is een streven, een voortdurend proberen, niet een bestemming, want de reis is nooit af.

Geloof is op die manier een inspiratiebron voor je dagelijks leven, tijdens die reis. Geen hoop op een plaatsje in de hemel. Maar een goed leven leiden is het doel. Waarom zou je daar nog een God, een Eeuwige bij nodig hebben ? Als het leven toch een constant streven is , kunnen we het ook wel zonder hem. Hier komen we misschien wel bij wat mensen de crux van geloven achten : het gevoel dat je in dat streven steun en inspiratie ontleent aan een immense Onnoembare kracht buiten jezelf.

Laatst zag ik een reportage bij Brandpunt gebaseerd op filmopnames door een arts op zijn smartphone. De reportage heette : “ Een week in Aleppo “ Aleppo, de stad die symbool staat voor de gruwelijkheden van de oorlog in het Midden Oosten. In het filmpje zag je hoe deze arts in vreselijke omstandigheden tijdens bombardementen met zijn medewerkers zieken en gewonden moest verzorgen en opereren. Steeds vluchten , opbreken en in een andere ruïne opnieuw beginnen..Hij heeft geen woorden om te zeggen hoe zijn mensen moeten lijden. Dit lijden is te groot. Het is schandalig, zegt hij , dat de VN en de mogendheden Assad zijn gang laten gaan.

Wie beschermt ons riep hij wanhopig uit in de chaos waarin hij moest werken ? “ Alleen God kan ons beschermen, zei hij, en laten we daarom God dankzeggen “ De arts was de enige die standvastig doorging in deze chaos en die vanuit zijn geloof en vertrouwen zijn medewerkers wist te inspireren om orde op zaken te stellen.

Is God dan die Onnoembare kracht ? Maar wat dóet God eigenlijk ?

Met het lezen van de eerste regels van de Bijbel kom je al een heel eind. Want daar staat dat God orde in de chaos brengt, dat hij licht schept en planten laat ontkiemen. Genesis echter is geen soort verslag van het ontstaan van de wereld. Dat is natuurlijk onzin, of in elk geval onbewijsbaar. Bovendien heeft de wetenschap over dat ontstaan geloofwaardiger theorieën.

Genesis is iets veel belangrijkers. Het is niets minder dan een opdracht aan ons: scep

orde in de wereld en breng licht in de levens van mensen. In andere woorden: help mensen die in verdrukking leven, probeer rust en vrede te brengen in de wereld, ga respectvol om met de natuur, en zorg dat de onenigheid met die boze buurman over de hoogte van de haag niet uit de hand loopt tot een slaande ruzie. Het is zoals Huub Oosterhuis ergens schrijft : het bijbels verhaal van Genesis is tot jou gericht en betekent dat de God die de chaos bedwingt, licht roept, en een tuin plant, "jou ten voorbeeld is. Wat God doet in het bijbels verhaal, dat wordt mij ter navolging aanbevolen." Niet God doet, maar geloven is doen. God is een werkwoord. Want als ik hem zélf wil vormgeven in mijn leven, dan moet ik er flink tegen aan . Veel meer dan wanneer ik zou zeggen: God is gegeven en hij bestaat als een soort kracht buiten mij, hij beschermt me en heeft me misschien ook wel geschapen. Maar werkelijk geloven is dóen. Vrij naar wat iemand ooit heeft gezegd: "Vraag niet wat God voor jou kan doen, maar wat jij voor God kunt doen. God navolgen dus, dat staat ons te doen. "Wij als Ekklesia kunnen in Jezus' sporen treden .God zichtbaar laten zijn in ons mensen zoals God zichtbaar, mens geworden is in Jezus , de Messias.

Joodse leraren van lang geleden en ook om en nabij de tijd van Jezus, hebben deze verhalen gelezen, geïnterpreteerd en kwamen tot inzichten als : Het geheel van de richtingwijzers en wetten in die verhalen wordt gekenmerkt door de liefde tot de naaste, de verantwoordelijkheid voor elkaar. Alle dagelijkse beslommeringen en pijn : Hoe ga je daar mee om ? In de oude liturgie van Witte Donderdag klinkt bij de voetwassing Ubi caritas et amor Deus ibi est: Waar vriendschap en liefde zijn , daar is God. Soms zie je hoe mensen zichzelf wegcijferen ,hun ego loslaten om zich geheel te geven aan een ander. Je ziet dat daardoor mensen die ongeneeslijk ziek zijn, dat ze –in contact met familie en vrienden bijvoorbeeld- zich door vriendschap en liefde gedragen voelen en tot leven komen op een manier die daarvoor onvoorstelbaar was. Daar gebeurt dan opstanding : In situaties van verdriet en troosteloosheid, van dorheid en dood, van onrecht en geweld, is nieuw leven mogelijk. De wonderverhalen,parabels en het levensverhaal van Jezus zelf laten zo zien dat opstanding alles te maken heeft met het leven tot zijn recht laten komen en ruimte scheppen.

Wij leven in een welvarend land met vele mogelijkheden om gelukkig te worden, maar we zijn ook een volk dat ronddoelt online , fragmentarisch en individueel communicerend. Vaak niet gelukkig. Niet meer wetend hoe wij Gods wegen kunnen gaan. Welk belofde land hebben wij voor ogen ?

Die de aarde boetseerde heeft niet gezegd "zoek mij maar in de leegte " Maar : "Hier ben ik, woon hier onder mijn woord ". Zo zongen wij aan het begin van deze viering. In de woorden van Deuteronomium krijgen we richtingwijzers zoals : God en zijn opdrachten niet vergeten. De weg ten leve die God hier wijst dat is de weg van zelfovergave en los komen van je ego. Zoals verder in Deuteronomium klinkt bij monde van Mozes : " Het leven en de dood houd ik U voor, de zegen en de vloek, kies dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw nageslacht ".

Volgens deze oeroude verhalen is God een woord, een stem. Een oproep tot respect voor de ander, de natuur en de aarde. We kunnen er zelf voor kiezen. Want God bestaat niet, hij gebeurt in de liefde en vriendschap. Een mysterie dat zichtbaar wordt in

de vredesstichters en mensen die solidair zijn met de lijdenden, mensen die goed doen, zich zelf wegcijferen.

“ Uit het duister hier gekomen, een mens van vlees en bloed , een kind voor ons geboren, een naam die sterven moet.” Zo zingen we straks aan het einde van deze viering. Kerstmis tegemoet.

Religiositeit is dan open staan voor dit mysterie en daaraan gevolgen verbinden voor hoe je met de wereld en je medemens omgaat. Of niet natuurlijk.

De keuze is aan ons.

Zo moge het zijn.